

ЗЛОЧИН АГРЕСИЈЕ КАО МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ДЕЛО

Милан Д. Тесла
Универзитет у Новом Пазару, Правни факултет,
Департман у Панчеву

Агресија као међународни злочин против мира сврстава се у међународно кривично дело које повлачи међународну одговорност. Од времена Првог светског рата одвијају се покушаји дефинисања и регулисања агресије. Пактом Друштва народа, који је утемељен 1919. године, државе чланице обавезују се да штите територијални интегритет и политичку независност свих осталих држава чланица у случају спољне агресије. Међутим, Пакт није садржавао дефиницију агресије. Да би се употпуниле празнине Пакта Друштва народа, 1928. потписује се Брајан-Келогов пакт којим се државе одричу рата као инструмента националне политике. Држава чланица која је била мета агресивног рата имала је права да легално захтева компензацију против агресора. На конференцији о разоружању 1933. године Совјетски Савез поднео је Нацрт декларације о дефиницији агресора који, међутим, није званично усвојен. Такође, ни Повеља УН из 1945. године није садржавала дефиницију агресије. Тек Резолуцијом Генералне скупштине УН усвојена је дефиниција према којој је агресија употреба оружане силе једне државе против суверенитета, територијалног интегритета и политичке независности друге државе. У том документу агресија је правно квалификована као злочин против међународног мира који повлачи међународну одговорност. У систему УН, Савет безбедности је овлашћен да утврди да ли постоји претња миру, повреда мира или агресија. Агресија је често била дефинисана у уговорима о војним савезима. По правилу, извршењем агресије на неку државу чланицу активирао се механизам колективне акције држава чланица против агресора. Коначно, дефиниција агресије ушла је у Римски статут Међународног кривичног суда. Међутим, треба нагласити да ће Међународни кривични суд имати надлежност над злочином агресије само у односу на догађаје који су наступили после ступања статута на снагу, и само у односу на странке које су чланице статута. Злочин агресије могуће је извршити само у име државе. Стога, његов извршилац може бити само лице које у држави доноси одлуке на највишем војном и политичком нивоу.

Кључне речи: *агресија, злочин против мира, међународни војни трибунал, Пакт Друштва народа, Брајан-Келогов пакт, међународна одговорност, Повеља УН, Међународни кривични суд*

Увод

Агресија представља међународно кривично дело. Она је насилна акција једне или више држава против територијалног интегритета или политичке независности друге државе, а предузима се у намери да се оспори право на опстанак државе, измени њен друштвено-политички систем, да се одвоји део њене територије, припоји другој држави итд. Дефиниција агресије садржи објективни и субјективни елемент. Објективни елемент испољава се кроз конкретне акте, као што је, примера ради, оружани напад или бомбардовање градова. Субјективни елемент је намера агресора да овим путем оствари свој циљ, уз свест о противправности свог акта. Агресија садржи и моралну осуду одређеног понашања.

Несумњиво је да оружани напад једне државе против друге представља директан облик агресије. Међутим, тиме није исцрпљен овај појам. Модерни развој ратне технике и наоружања омогућује нове активности, које се такође могу обухватити појмом агресије. На пример, уништењем економске снаге и инфраструктуре у земљи или уништењем великог броја становника могу се постићи геостратешки успеси и довести до пораза државе без присуства непријатељевих снага на тлу нападнуте државе. С обзиром на то да је агресија међународно кривично дело, оно логично повлачи међународну одговорност. Кроз дуги период покушавано је да се дође до општеприхваћене дефиниције агресије. Повеља Уједињених нација, донета 1945. године, не садржи дефиницију агресију. Уместо тога, Повеља садржи забрану претње и употребе силе и предвиђа систем колективне безбедности. У надлежности Савета безбедности Уједињених нација јесте да у сваком конкретном случају утврђује да ли постоји акт агресије. Коначно, дефиниција агресије усвојена је у Резолуцији Генералне скупштине из 1974. године. У резолуцији је дата и правна квалификација агресије, за коју се каже да је злочин против међународног мира и да повлачи међународну одговорност. У прошлости агресија, у принципу, није била инкриминисана, јер рат није третиран као злочин већ као легитиман циљ којем државе могу прибећи по свом нахођењу.

По класичном међународном праву нападачки рат сматран је легалним актом. Агресивни рат третиран је као обележје суверености државе. Међутим, у систему УН агресија је проглашена злочином против мира. Савету безбедности УН дато је дискреционо право да процени, у конкретном случају, да ли се одређени оружани акт може прогласити агресијом. Агресивни рат, дакле, представља злочин против мира који повлачи међународну одговорност и то нападачке државе, односно њених највиших државних функционера. Таква држава је одговорна за сам акт агресије који се врши путем оружаног напада или инвазије. Злочин агресије могуће је извршити само у име државе и као део државне политике. Коначно, дефиниција агресије укључена је у Римски статут Међународног кривичног суда.

Пакт Друштва народа и агресивни рат

По завршетку Првог светског рата сазвана је мировна конференција, која је одржана у Версају од средине јануара 1919. до средине јануара 1920. године. За полазну програмску основу мировне конференције узета је позната посланица америч-

ког председника Вилсона – „Четрнаест тачака”, која је садржала основне принципе на којима је требало да почива праведан и трајан мир у свету. Сходно њима, односи у свету требало је да почивају на принципима јавне дипломатије, равноправности свих држава, самоопредељењу народа, одређивању стратегијских граница, виталног економског интереса и историјских права. Као тековина Версајске конференције формирано је Друштво народа, чији је идејни творац био амерички председник Вилсон. [1] Његова замисао је била да се Друштво народа образује као организација кроз коју би све државе, велике и мале, добијале узајамне гаранције политичке независности и територијалног интегритета. Пакт Друштва народа свечано је усвојен на пленарној конференцији мира, 28. априла 1919. године. Међутим, врло брзо по отпочињању рада Конференције постало је јасно да су ови принципи само декларативно прихваћени, јер су учесници скупа све време отворено испољавали себичне националне и државне интересе. То ће касније довести до озбиљних међународних проблема у свету. Супротности које су довеле до светског рата не само што мировним уговорима нису превазиђене већ су створене и нове.¹

Од Пакта Друштва народа очекивало се да поново успостави претходовску визију света у којем сарадња, опште вредности и заједнички дух претежу у свету немилосрдних и често крвавих себичних интереса који су карактерисали позивитивистичку традицију. Овај нови смисао у основи је рефлектован у члану 11. Пакта, који проглашава да ће сваки рат или уговор о рату бити аутоматски „ствар која се тиче целог Друштва”. Кључ за постизање мира, у очима састављача Друштва народа, био је спречавање избијања ратова, а пут до постизања тог циља био је ригорозно захтевање од држава чланица Друштва да решавају све своје спорове мирним путем. Неопходно је нагласити да су, у суштини, постојала два главна механизма за мирно решавање спорова: на првом месту политички механизам (преко Савета Друштва народа), и правни механизам (преко новоуспостављеног Међународног суда). Није постојала генерална забрана у Пакту против рата. Рат је остао законита опција за државе, после покушаја мирног решавања спора. Пакт Друштва садржавао је конкретна решења у виду колективних санкција које су наметале државе чланице против земаља које су водиле рат кршећи одредбе Пакта. Према члану 10. Пакта, свака држава чланица обавезује се да поштује и штити територијални интегритет и политичку независност свих осталих држава чланица у случају „спољне агресије”. [2]

У Пакту, међутим, није било речи о томе на који начин ће ова обавеза бити имплементирана у пракси. Посебно, ниједан орган Друштва није добио изричито овлашћење да нареди државама чланицама да предузму одређене акције сходно овој одредби. Друга, много конкретнија и примењивија одредба је члан 16, који предвиђа економске санкције које аутоматски уводе државе чланице против било које државе чланице која је прибегла рату без претходног коришћења механизма мирног решавања спорова. Важно је разумети да ниједна од ових санкција није била посматрана као установа рата. У погледу гаранције која се помиње у члану 10, никада није постојала формална одлука судског тела и органа Пакта о њеном легалном карактеру. Али, постојало је научно мишљење да се ефекат било које војне акције предузете против агресорских држава у складу са чланом 10. неће сматрати ратом.²

¹ Вучинић З. *Војни савези од Свете Алијансе до НАТО*, Новинско-издавачка установа „Војска”, Београд, 1996. стр. 21.

² Neff S., *War and the law of nations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, стр. 290-292.

Тај систем је, дакле, створио нову поделу ратова, супротну оној на праведне и неправедне. Значи, радило се о подели на легалне и нелегалне, тј. на допуштене и недопуштене ратове. Супротно очекивањима оснивача Пакта Друштва народа, тај систем колективне безбедности од почетка није успео да елиминира равнотежу снага у међународним односима, а још мање ратове. Након почетних неуспеха било је разноврсних тежњи да се тај недостатак уклони. Неки међународни правници под утицајем учења католичке цркве, или на другим основама, без успеха су у новим приликама настојали обновити класично учење о праведним и неправедним ратовима. Други су сматрали да је нужно поштрити правне обавезе држава у односу на оне из Пакта, па све до коначне забране ратова у међународном праву. [3]

Појавио се и проблем како у некој ситуацији одредити која је земља агресор, односно која је од зараћених страна прекршитељ правних прописа, како би се против ње могле применити колективне санкције. Наиме, Пакт није садржавао никакву дефиницију агресије. Сходно подели ратова на легалне и нелегалне, коју је он имплицитно садржавао, произишло је да свака држава која поштује прописана ограничења води легалан рат, чак и ако је агресор. Напротив, свака држава која поведе рат кршећи те обавезе води нелегалан рат, па макар њиме покушала да очува неки свој правно заштићен интерес. То се односило на чланове Друштва који су преузели обавезе из Пакта. Јавио се, дакле, проблем дефинисања агресије.³

Дакле, у окриљу Друштва народа није се успело доћи до општеприхваћеног критеријума којим би се утврдило који се акт државе може сматрати агресијом, иако је било доста покушаја да се до таквог критеријума дође. Тако је нпр. у пројекту уговора о узајамној помоћи из 1923. године агресором означена она држава у спору која није прихватила препоруку Савета Друштва народа, пресуду Сталног суда међународне правде или арбитражну пресуду. Женевским протоколом из 1924. године агресором је означена свака држава која прибегне рату кршећи обавезе предвиђене Пактом Друштва народа и овим протоколом. [4]. У тзв. Рајнском пакту о узајамној гаранцији, потписаном 1925. године између Немачке, Француске, Белгије, Италије и Уједињеног Краљевства, уведен је појам *просте и флагрантне агресије*. Под појмом проста агресија подразумевао се прелазак граница и концентрација оружане силе на територији демилитаризоване зоне, а флагрантном агресијом сматрани су напад, инвазија и агресорски рат.⁴

Брајан-Келогов пакт из 1928. и конференција о разоружању из 1933. године

За развој општег међународног права о ограничењу ратова одлучујуће је било потписивање Општег уговора о забрани рата, познатијег као „Брајан-Келогов пакт” 27. 8. 1928. године у Паризу. Првобитно су га потписале само Француска и Сједи-

³ Degan V.Đ. „Odgovornost za zločin agresije u svim njezinim vidovima”, Rad Hrvat. Akad. Znan. Umjetn. Razred društ. znan. 48=510, Zagreb, 2011, стр. 239.

⁴ Сукијасовић М., *Појам агресије у међународном праву*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1967. стр. 38.

њене Америчке Државе. Накнадно су му приступиле све државе света, тако да до почетка Другог светског рата, 1. септембра 1939, потписнице нису биле једино Аргентина, Боливија, Ел Салвадор и Уругвај. Тиме је та уговорна забрана рата прерасла у опште обичајно правно правило које је по тој основи обавезивало и те четири латиноамеричке државе. [3] Основна идеја која је лежала у позадини стварања Пакта била је да се после само процедуралног ограничења против рата садржаног у Пакту Друштва народа, уведе изричита генерална забрана рата. То је добило специфичну форму осуде „прибегавања рату“ за решавање међународних спорова, комбиновано са одрицањем рата као инструмента националне политике. Једна од последица кршења Пакта била је да држава чланица која је била мета агресивног рата друге државе чланице има право да легално захтева компензацију против агресора. Агресорска држава биће одговорна за сву штету која произађе из агресије, по моделу немачке искључиве одговорности за Први светски рат. [2]

Други правни ефекат кршења Пакта биће да све његове државе чланице могу предузети репресалије против прекршиоца. У теорији је ово разматрано да свако кршење Пакта конституише прекршај против свих држава чланица и није усмерен само против држава које су биле нападнуте. Ове репресалије могу поимити различите форме, почевши од суспензије уговорних права, па све до војне акције. Трећа правна последица прибегавања рату, кршећи при том овај Пакт, била је новина која се појавила током 30-их година 20. века – одбијање трећих држава да признају агресивни рат као извор стицања њихових права. Овај став, који је био кључна карактеристика доктрине праведног рата, нарочито је исказивао амерички државни секретар Хенри Стимсон 1932. године у случају јапанске окупације Манџурије. У идентичном писму послатом владама Јапана и Кине он је инсистирао да вођење рата уз кршење Пакта не може „бити извор стицања права“. Следствено томе, САД неће признати било коју ситуацију, уговор или споразум који резултира из кршења Пакта; било је то становиште које је одмах постало познато као „Стимсонова доктрина“. У Латинској Америци, регионални одраз Париског Пакта добио је форму у Саведра-Ламас уговору потписаном 1933. године, а добио је име по министру иностраних послова Аргентине. Он је био скромнији у регулисању рата од Париског пакта. Уместо одрицања од рата, уговор је садржавао осуду „агресивног рата“, за који није дата дефиниција.⁵

Важно је нагласити да тај Пакт није забрањивао све врсте ратова. Остали су допуштени ратови у самоодбрани, они у провођењу међународних обавеза из Пакта Друштва народа, као и против оних држава које су се о њега огрешиле и претходно починиле агресију. [3] Стога, када је тим путем сваки агресивни рат и формално по међународном праву постао забрањен, још се више него пре показала потреба за дефиницијом агресије коју ни Брајан-Келогов пакт није садржавао. Због тога је изгледало, након 1928. године, да од доношења и усвајања дефиниције агресије зависи чак и одржање међународног мира у свету. На то се, уз свеопште разоружање, гледало као на прворазредни политички задатак.⁶

У динамици настојања да се установи и прихвати дефиниција агресије посебно је био запажен напор СССР-а, остварен преко његовог министра спољних послова Ли-

⁵ Neff. S. op. cit. str. 295 I 296.

⁶ Degan V. Ђ., op. cit. стр. 240.

твинова, да се на Конференцији о разоружању 1933. године таква дефиниција донесе. Совјетски предлог, поднет у облику Нацрта декларације о дефиницији агресора, усвојио је Комитет за питања безбедности и послужио као основа за израду Акта о дефиницији агресора који је стављен комисији на разматрање.[5] Према одредбама овог документа, агресијом се сматрају следећа дела: објава рата другој држави; инвазија оружаним снагама на територију друге државе; напад сувоземним, поморским и ваздухопловним снагама на територију друге државе, њене бродове или ваздухопловство; извршење блокада обала или лука друге државе; потпомагање оружаних банди које се формирају на својој територији, а чији је циљ да нападну територију друге државе и др. Иако овај предлог дефиниције агресије није усвојен, он има историјски значај, будући да је остао као комплексно схватање које је могло послужити као инспирација у даљим билатералним и вишестраним напорима да се ово крупно питање коначно реши. Тако је, на пример, основа ове дефиниције ушла у Конвенцију о дефиницији агресије коју су државе чланице Мале антанте (Југославија, Чехословачка и Румунија) закључиле са СССР-ом 1933. године, односно у Пакт балканског савеза из 1934. године (Југославија, Грчка, Турска и Румунија).⁷

Тежња ове енумеративне и лимитативне дефиниције била је да конкретним набрајањем обухвати све акте који чине агресију. Одмах су се појавиле критике таквог приступа. Многи су сумњали да се тим путем могу предвидети баш сви акти који би у неком конкретном случају представљали агресију. Ипак је и тај покушај дефинисања агресије дуго време био најпотпунији и могао послужити као полазиште за даљи рад на томе пољу.⁸

Покушај дефинисања агресије након Другог светског рата

Напад једне државе на другу кршењем међународних уговора већ је пре Другог светског рата био забрањен међународним правом. Ако би нека држава напала другу извршила би међународни противправни акт који повлачи њену одговорност. У Лондонском споразуму од 8. августа 1945. године, којим је основан Међународни војни трибунал, агресија се сматрала међународним злочином који повлачи индивидуалну кривичну одговорност. [6]. Члан 6 Статута Међународног војног трибунала, придодатог Споразуму, предвиђао је следеће: „Следећа дела, или било које од њих, злочини су који спадају у надлежност Трибунала, и за које ће се сносити индивидуална одговорност: (а) злочини против мира тј. планирање, припремање, започињање или вођење агресорског рата, или рата којим се крше међународни уговори, споразуми или гаранције, или учествовање у неком заједничком плану или завери за извршење ма ког од горе наведених дела”. Тако су агресорски ратови били само једна од подгрупа широке категорије злочина против мира. Трибунал се у пресуди доста задржао на тој врсти злочина, како би доказао да су, као такви, већ били предвиђени пре 1945. годи-

⁷ Вучинић З., *Међународно ратно и хуманитарно право*, Јавно предузеће “Службени гласник”, Београд, 2006, стр. 66.

⁸ Degan V. Ђ., *op. cit.* стр. 242.

не и да, сагласно томе, кажњавање оптужених у Нирнбергу због тога што су извршили наведена дела није супротно начелу *nullum crimen sine lege*.⁹

Утврђена је кривица неких оптужених по том основу и они су осуђени било на казну смрти или на дугогодишњи затвор. После тога је и Међународни војни трибунал у Токију одлучио да неке од оптужених осуди за дело агресије.¹⁰ Повеља Уједињених нација, донета у Сан Франциску 1945. године, забрањује претњу или употребу силе и одређује мере које ће УН предузети против оног који врши акта угрожавања мира, нарушења мира и напада, с тим што признаје нападнутим државама чланицама право на индивидуалну и колективну самоодбрану, док Савет безбедности не предузме потребне мере. Дискусије о дефиницији агресије настављене су и у УН.[7] Југословенски представник покренуо је питање доношења резолуције Генералне скупштине УН о дужностима и правима држава у случају избијања непријатељстава. Тај предлог је усвојен. Резолуција препоручује прекид војних операција и повлачење оружаних снага с туђе територије, што олакшава утврђивање агресора. Дискусија о правном појму агресије и могућностима његове дефиниције одвијала се у складу са политичким потребама држава и њиховим правним концепцијама.¹¹

Повеља Уједињених нација такође не садржи дефиницију агресије. На конференцији у Сан Франциску преовладало је мишљење да нису сазрели услови за једну свеобухватну дефиницију, а да би било некорисно, с обзиром на технику модерног рата, да се ово питање реши половишно. Отуда је чланом 39. овлашћен Савет безбедности да, у сваком конкретном случају, утврди да ли постоји угрожавање мира, нарушавање мира или акт агресије, а с тим у вези да одлучи какве ће мере предузети.[8] Повеља, дакле, оставља утврђивање агресора слободној оцени Савета безбедности, условљавајући истовремено предузимање мера Савета безбедности утврђивањем акта агресије. Повеља Уједињених нација грађена је, у великој мери, на претпоставци сарадње великих сила која, као што искуство показује, није у целости остварена. За доношење одлуке о утврђивању агресије Повеља захтева једногласност сталних чланова Савета безбедности коју је, управо у овој материји, било тешко постићи.¹² Проблем с агресијом је у томе што су велике силе радије желеле да избегну дефинисање кршења забране силе, садржаног у члану 2 Повеље УН, како би себи оставиле довољно простора за појединачну примену те одредбе – и колективну примену у Савету безбедности. Питање агресије остало је нерешено и као забрањено дело које повлачи међународну одговорност државе, и као међународни злочин који повлачи кривичну одговорност. [6] Не треба да чуди што од 1946. године до данас – иако је неспорно да су у много случајева државе вршиле агресивне акте и да је Савет безбедности неколико пута утврдио да су оне извршиле такве акте – није било суђења за наводни злочин агресије ни пред националним ни пред међународним судовима.

⁹ Касезе А., *Међународно кривично право*, Досије, Београд, 2005. стр. 127. и 128.

¹⁰ Ibid, стр. 128.

¹¹ *Војна енциклопедија*, Том I, Војноиздавачки завод, Београд, 1970. стр. 62.

¹² Аврамов С., Крећа М., *Међународно јавно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Јавно предузеће Службени гласник, Београд, 2009. стр. 604.

Савет безбедности је, као дела агресије, окарактерисао неке нападе које су извршили Јужна Африка и Израел – на пример Резолуција бр. 573 од 4. октобра 1985, о нападима Израела на циљеве ПЛО и Резолуција бр. 577 од 6. децембра 1985. о нападима Јужне Африке на Анголу.¹³

У оквиру Уједињених нација донета је читава серија аката чији је циљ кристализација и прецизирање појма агресије. Резолуција Генералне скупштине 95(I) од 11. децембра 1946. потврђује принципе међународног права признате Статутом и пресудом Трибунала. Једногласно усвојена, Резолуција представља израз правне свести (*opinio iuris*) међународне заједнице. Злочин агресије потврђен је Резолуцијом, што, другим речима, изражава поимање злочина агресије као дела позитивног међународног права. [9] Декларација принципа међународног права о пријатељским односима и сарадњи између држава, која конкретизује перемпторна начела међународног права из члана 2. Повеље Уједињених нација и, као таква, интерпретативне је природе, потврђује да је агресија злочин против мира који повлачи одговорност по међународном праву.¹⁴

Већина држава чланица УН, окупљена у оквиру групе несврстаних, латиноамеричких и социјалистичких земаља, изјашњавала се у прилог дефиниције, истичући њене моралне, политичке и правне предности. То би омогућило ефикасније вођење борбе против агресије и умањило могућност њеног појављивања. Супротно томе, противници дефиниције, међу којима су се нарочито истицале западне велике силе, тврдили су да би агресори искористили дефиницију о агресији на тај начин што би прибегли оним средствима која њома нису обухваћена. [7] Велики број држава чланица УН изјашњавало се за мешовиту дефиницију која би, поред опште формуле о агресији, обухватила и познате облике, с тим што би оставила могућност да надлежни органи УН проглашују агресијом и друге облике.¹⁵ Савет безбедности добио је веома широко овлашћење као политички орган који своје одлуке доноси на темељу гласања представника држава. Они се у томе првенствено воде интересима сопствених земаља, а тек затим интересом одржања мира. Уз то, Савет безбедности је по свом саставу и начину доношења одлука недемократски орган. У њему нису заступљене све државе чланице УН, док стални чланови имају могућност да својим негативним гласањем спрече доношење било какве одлуке, чак и када се ради о флагрантним случајевима агресије. [3] У пракси тог органа, након 1945. године, све се то показало истинитим. Велике силе су, било прегласавањем или улагањем вета, успеле готово сваки пут да паралишу колективну акцију светске организације када су саме почињале агресију или су то чинили њихови савезници под њиховом заштитом. Од 1954. године оне су биле још вештије у томе да таква питања скидају с дневног реда Савета безбедности.

Тако се, на пример, сукоб у Индокини и Вијетнаму у својим различитим фазама, од краја 1946. године није никада разматрао ни пред Саветом безбедности ни пред Генералном скупштином. То је било тако све док у 1975. години америчке снаге нису биле истеране из Сајгона. Најважнији политички разлог за то био је што је све то време место Кине у Савету безбедности заузимао представник Тајвана, уместо из Пекинга.¹⁶

¹³ Касезе А., *op. cit.* стр. 128.

¹⁴ Крећа М., *Међународно јавно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2011, стр. 664.

¹⁵ Војна енциклопедија, стр. 62.

¹⁶ Degan V. Ђ., *op. cit.* 243.

Појам и квалификација агресије према резолуцији Генералне скупштине УН из 1974. године

Према дефиницији која је усвојена у Резолуцији Генералне скупштине УН 14. децембра 1974. године, агресија се дефинише као „употреба оружане силе једне државе против суверенитета, територијалне целокупности или политичке независности друге државе, односно ма на који други начин који није у сагласности са Повељом Уједињених нација, како то проистиче из ове дефиниције.” (члан 1). У интерпретативној белешци додатој овом члану прецизирано је да се под појмом „држава” подразумева свака држава без обзира на то да ли је или није чланица УН, односно да овај појам обухвата и „више држава” када је то подесно. То значи да агресију у њеном изворном значењу може да изврши и више држава истовремено, што је, на пример, био случај са агресијом земаља чланица НАТО против СРЈ. [5] Ближе објашњење која ће се употреба силе сматрати агресијом наведено је у члану 2. Резолуције која гласи: „прво отпочињање употребе оружане силе од једне државе противно Повељи представља *prima facie* доказ извршења акта агресије”. Док је у првом члану наведена општа дефиниција агресије, у члану 3. набројани су акти који, без обзира на то да ли је рат објављен или није, представљају агресију.¹⁷

Акtima агресије сматрају се следећи акти:

(а) инвазија или напад оружаних снага једне државе на територију друге државе, или свака војна окупација, макар привремена, која произађе из такве инвазије или напада, или анексије територије или дела територије друге државе употребом силе;

(б) бомбардовање територије неке државе од стране оружаних снага друге државе или употреба ма ког оружја од стране једне државе против територије друге државе;

(в) блокада лука или обала једне државе од стране оружаних снага друге државе;

(г) напад оружаних снага једне државе на копнене, поморске и ваздухопловне снаге, поморску или ваздухопловну флоту друге државе;

(д) употреба оружаних снага једне државе, која се пристанком земље пријема налази на територији ове последње, противно условима предвиђеним у споразуму, односно остајање тих снага на територији земље пријема и после истека споразума;

(ђ) радња једне државе која своју територију стави на располагање другој држави да би је ова користила за извршење аката агресије против треће државе;

(е) упућивање од стране једне државе, односно у њено име, оружаних банди, група, нерегуларних војника или најамника, који против друге државе врше акте оружане силе, толико озбиљне да се изједначавају до сада набројаним актима, односно значајно учешће једне државе у томе.

Наведена дефиниција агресије, садржана у Резолуцији Генералне скупштине УН од 14. децембра 1974, без обзира на то што се често сматра валидним појмовним одређењем агресије на међународном нивоу, није постала основа за утврђивање конкретне инкриминације агресивног рата. У вези са дефиницијом садржаном у Резолуцији Генералне скупштине УН примећује се да у њој није спецификовано да ли тај појам агресије обухвата, како одговорност државе, тако и индивидуалну кривичну одго-

¹⁷ Вучинић З., *op. cit.* 2006. стр. 62.

ворност већ се само констатује да је агресија злочин против међународног права, уз додатак да се за њу сноси међународна одговорност. [10] Дилема око деликтног карактера саме агресије се не поставља, али је овде питање да ли се у наведеној дефиницији ради искључиво о деликту државе или истовремено и о кажњивој радњи појединца. Слично питање постављало се и у вези суђења у Нирнбергу за агресију, иако она претходно није била прописна као кривично дело, али је тада прихваћен концепт да је деликтни карактер агресије био неоспоран, самим тим што је државама било забрањено вођење агресивног рата. Држава никад не може да делује сама као таква, што значи да увек одређени појединци, највиши државни функционери и носиоци власти, морају предузети одређене радње у име државе.¹⁸

Правна квалификација агресије наведена је у члану 5. Резолуције. Према том члану, наводи се да је „Агресорски рат злочин против међународног мира. Агресија повлачи међународну одговорност.” Из овог члана произилази да само агресија која представља рат јесте међународни злочин. У другим случајевима агресивне употребе оружане силе не може се, дакле, радити о злочиначком поступку. То, такође, представља велики недостатак овог документа, али он је ублажен чињеницом да агресија повлачи међународну одговорност. Може се закључити да одговорност постоји за сваки од наведених аката агресије, без обзира на то што нису оквалификовани као злочини. У прошлости, у међународном обичајном праву, агресија углавном није инкриминисана, односно није се постављало питање одговорности државе или појединца за извршавање, односно остваривање агресивних оружаных аката [11].

Ако се изузму историјски куриозитети, као што је суђење војводи Конрадину вон Хофенштафену 1268. године, због вођења агресорског рата организованог по налогу Чарлса I краља Сицилије и Напуља, гоњење и кажњавање учинилаца овог међународног злочина има релативно кратку историју. Међународна правила која су постојала у 19. и 20. веку уређивала су само постојање метода ратовања, али не и самог права на вођење рата. Ни I ни II Хашка мировна конференција нису се завршиле јасном забраном вођења агресорског рата, али су се државе учеснице ипак обавезале да међусобне спорове решавају мирним путем. Иако је Пакт Друштва народа после Првог светског рата затражио од држава да не прибегавају рату, ни овај међународни инструмент није укључивао недвосмислену и безусловну забрану вођења агресивног рата. Као што је већ наведено, Повеља УН забрањује претњу силом или употребу силе против територијалног интегритета или политичке независности сваке државе. Такође, Савет безбедности овлашћен је да утврди да ли постоји претња миру, повреда мира или агресија, као и да предузме мере у складу са Главом VII Повеље како би се успоставили међународни мир и безбедност.¹⁹

Имајући у виду околности да се путем набрајања у Резолуцији не могу обухватити сви видови агресије, да развој ратне технике и вештине отвара увек нове могућности за агресора, члан 4. констатује да побројаним актима питање није исцрпљено, те да Савет безбедности може, на основу одредаба Повеље, утврдити да и други акти представљају акте агресије. Будући да агресивни рат представља злочин против ми-

¹⁸ Шкулић М., *Међународни кривични суд*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2005, стр. 290.

¹⁹ Degan V. Đ. Pavišić, B. Beširević V., *Međunarodno i transnacionalno krivično pravo*, Pravni fakultet Univerzитета Union, Službeni glasnik. Beograd, 2011, стр. 197. и 198.

ра, који повлачи међународну одговорност, логично је да се сва територијална заузимања или користи и преимућства која одатле произилазе не могу сматрати законитим.[8] С обзиром на чињеницу да још увек постоје народи под колонијалним и расистичким режимима, дефиниција потврђује право на самоопредељење, независност народа насилно лишених оних права и законитост њихове борбе у складу са Повељом Уједињених нација. Другим речима, ослободилачка борба не може се подвести под појам агресије. Наведена дефиниција усвојена је у форми резолуције Генералне скупштине, што другим речима значи да не садржи строго правну обавезу. Али, и поред њеног декларативног значења у УН, преовладало је уверење да ће овај акт својим јасним формулацијама деловати превентивно на потенцијалне агресоре.²⁰

Дефинисање агресије у уговорима о војним савезима

Уговори о војним савезима склапани су како би државе заједничким снагама оствариле одређени војни циљ, било да се ради о њиховој заједничкој одбрани, било да је у питању њихова заједничка војна акција против заједничког непријатеља. Дакле, предмет свих тих уговора биле су одређене радње које су државе чланице биле дужне да предузму у случају наступања предвиђеног догађаја тј. рата. Предузимање утврђених обавеза значило је ступање конкретног уговора у дејство. Одређени догађај који узрокује извршење обавезе из уговора о војном савезу, односно чијим наступањем настаје обавеза пружања уговорене помоћи, назива се *casus foederis*. Такав догађај којим наступа *casus foederis* је у свим случајевима имао обележја *агресије*. [1] Највећи број билатералних уговора о војним савезима је, по питању *casus foederis*, био неодређен, јер је ступање у дејство уговора по правилу било везано за „напад” или „непровоцирани напад”, при чему државе уговорнице нису прибегавале прецизирању шта се под тим подразумева, односно нису утврђивале случајеве за које сматрају да представљају напад. Међутим, било је и неких билатералних уговора о војним савезима у којима је прецизирано шта се треба сматрати агресијом, а шта не. Такав је Уговор о братству и савезу између Ирака и Трансјорданије од 14. априла 1947.²¹

Дефинисање агресије више је практиковано код вишестраних савезничких уговора. Тако су чланице Мале Антанте, почетком јула 1933. године, донеле Конвенцију о дефиницији нападача, која је у члану 2 . предвидела случајеве када ће се нека држава моћи сматрати агресором, тј. нападачем у неком међународном сукобу [12]. Ти случајеви су: 1. објава рата некој другој држави; 2. упад сопственим оружаним снагама, чак и без објаве рата, на територију неке друге државе; 3. напад сопственим сувоземним, поморским или ваздухопловним снагама, чак и без објаве рата, на територију, бродове или ваздухоплове неке друге државе; 4. поморско блокирање обала или лука неке друге државе; 5. потпора пружена наоружаним бандама које би биле образоване на њеној територији, упале на територију неке друге државе, или ускраћивање, упркос захтеву нападнуте државе, да предузму на сопственој територији све

²⁰ Аврамов С., Крећа М. *op. cit.* стр. 606.

²¹ Вучинић З. *op.cit.* 1996. стр. 42.

мере којима располажу ради лишавања поменутих банди сваке помоћи или заштите.²² Међуамерички уговор о узајамној помоћи од 2. септембра 1947. године у члану 9. предвиђао је да ће се, осим акта које Консултативни орган буде тако оквалификовао, агресијом сматрати и неизазвани оружани напад једне државе на територију, становништво или сувоземне, поморске и ваздухопловне снаге друге државе; инвазију територије америчке државе оружаним снагама неке државе, прелажењем граница повучених у сагласности с неким уговором, судском пресудом или арбитражном одлуком. Уколико нема тако повучених граница, агресијом се сматра инвазија области над којима друга држава врши стварну власт.²³

Према видовима агресије, уговори се могу поделити у две групе: у прву групу улазе они који се односе само на оружану агресију (нпр. Бриселски уговор од 17. марта 1948. године, НАТО, АНЗУС пакт, Уговор о савезу, политичкој сарадњи и узајамној помоћи између Грчке, Турске и Југославије од 9. августа 1954. године), а у другу они који, осим оружане, регулишу и питање одбране од других облика агресије (РИО, СЕАТО пакт). У члану 6. РИО уговора говори се о „агресији која није оружани напад”, па се под њом подразумева и наношење штете територијалном интегритету, односно политичкој независности сваке америчке државе неким видом силе која не представља оружани напад, нпр. субверзија. [4]

Што се тиче критеријума агресије, овакви уговори деле се према томе да ли су у њима предвиђене одредбе о агресији које се ослањају на чист територијални критеријум или, пак, одступају од њега. На чист територијални критеријум ослањају се одредбе о агресији у Бриселском уговору из 1948. године, Балканском пакту из 1954. године, Варшавском пакту из 1955. године и др., што значи да агресија представља само оружани напад на територију једне од уговорница. Одступање од чистог територијалног критеријума своди се на хипертрофирање нападних објеката, односно на употребу других, нетериторијалних критеријума. У уговоре ове врсте сврстава се Северноатлантски пакт (НАТО), АНЗУС пакт и СЕАТО пакт. На пример, према одредбама НАТО-а, уговорнице се међусобно заштићују не само за случај напада на њихове територије већ и ван њих, али у оквиру одређене зоне. У члану 6. наведени су оружани напади на следеће објекте: територију било које уговорнице у Европи или Северној Америци, алжирске департмане Француске, окупационе снаге било које уговорнице стациониране у Европи, острва под влашћу било које уговорнице у северноатлантској области северно од Ракове обратнице, бродове и ваздухоплове сваке уговорнице који се нађу у овој области.

У члану 4 АНЗУС пакта предвиђено је да *casus foederis* наступа у случају оружаног напада на одређене објекте који се налазе, односно затекну на Пацифику, а према одредбама РИО пакта одређени објекти су заштићени ако се нађу у зони америчке безбедности, односно простору који обухвата обе Америке, од једног до другог пола, и прибрежна им мора у ширини од 100 до 300 миља. Та зона обухвата територије држава које нису биле чланице овог уговора. По СЕАТО пакту, уговорни простор, поред територија држава уговорница, обухватао је и све државе и територије које уговорнице одреде, без обзира на то да ли ће односна влада накнадно приступити уговору. У правном погледу,

²² *Међународни уговори Краљевине Југославије*, св. 6. Београд, 1934. стр. 63-65.

²³ Сукијасовић М. *оп. cit.* стр. 141.

овде се ради о стипулацији у корист трећег. Наступање *casus foederis* код ових уговора био је везан и за акте посредне економске, идеолошке и друге агресије, који су управљени против суверенитета или политичке независности држава чланица.²⁴

Агресија и Међународни кривични суд

Подстакнута тежином ситуације у југословенској кризи 90-их година, Комисија за међународно право усвојила је нацрт Статута за Међународни кривични суд 1994. године. Овим нацртом предложено је да се успостави Међународни кривични суд који би био надлежан не само за геноцид, ратне злочине, злочине против човечности и агресију, већ и одређене „уговорне злочине” као што је нпр. тероризам. Припремни комитет сазван је у децембру 1995. године. Рад овог комитета довео је до Римске конференције 1998, на којој је усвојен статут Међународног кривичног суда, 17. јула 1998. [13] Било је неопходно да 60 држава ратификује Римски статут, како би ступио на снагу, што се и десило 1. јула 2002. године. За разлику од два међународна кривична трибунала (за бившу Југославију и за Руанду) Међународни кривични суд није производ обавезујуће Резолуције Савета безбедности, већ међународног споразума. Статут предвиђа да је надлежност Међународног кривичног суда ограничена на „најтеже злочине од интереса за међународну заједницу у целини”, као што су геноцид, злочини против човечности, ратни злочини и агресија. Суд има надлежност само у односу на злочине почињене после ступања Статута на снагу, и само у односу на државе које су постале странке Статута.²⁵

Тиме је остварена скоро један век стара идеја о потреби за институцијом надлежном за санкционисање најтежих међународних злочина чије последице превазилазе националне оквире. У њеној основи било је уверење да су они против виталних интереса међународне заједнице и да се правда не може задовољити искључивим ослонцем на унутрашњу кривичну јурисдикцију. Ако изузмемо случајеве *ad hoc* кривичних судова и њихову праксу, међународноправни поредак све до појаве овог суда није био у стању да се успешно супротстави оваквим злочинима, осим да их пропише, а њихово кажњавање препусти државама. [5] Међутим, иако је основан под покровитељством УН, Суд није њихов орган, већ независна организација чији се однос са Уједињеним нацијама заснива на билатералном уговору. На тај начин ова светска организација постала је важан партнер Суду у остваривању његове надлежности. Седиште Суда је у Хагу, али Статут предвиђа да седиште може да буде и у неком другом месту ако се то покаже неопходним. Статутом је предвиђено да суд неће замењивати националне судове, већ ће бити комплементаран националном кривичном правосуђу. То значи да ће вршити истрагу и водити кривични поступак само ако држава чланица није вољна или није у могућности да то чини. У истрагама и кривичном гоњењу државе чланице су обавезне да у потпуности сарађују са Судом, што подразумева и њихову обавезу да у унутрашњем законодавству установе процедуру такве сарадње.²⁶

²⁴ Ibid, стр. 145.

²⁵ Shaw M. N. *International law*, 6th edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, стр. 410. и 411.

²⁶ Вучинић З. *op. cit.* 2006. стр. 456-458.

Вршење јурисдикције Суда у односу на злочин агресије, међутим, суспендовано је до усвајања одредбе Статута која би дефинисала злочин агресије и одредила услове под којима би Суд вршио јурисдикцију.²⁷ Овакво решење је политичко а не правно, и изражава намеру држава са великим капацитетом војне моћи да задрже слободу деловања у односу на темељну норму позитивног међународног права – норму о заштити употребе силе против политичке независности и територијалног интегритета држава. Члан 5(2) Статута наводи два разлога у прилогу усвојеног решења: а) да злочин агресије није дефинисан и, б) да нису одређени услови у складу са Повељом УН под којима би Суд вршио јурисдикцију у односу на злочин агресије.

Што се тиче појма агресије, неоспорно је да је агресија дефинисана како у оквиру општег међународног права, тако и у међународном кривичном праву. Да је дефиниција агресије утемељена у општем међународном праву потврђује и пресуда Међународног суда правде у случају Никарагва у којој је Суд *inter alia* истакао да дефиниција агресије, наведена у Резолуцији 3314 из 1974. године „одражава међународно обичајно право”.²⁸ Питање услова под којим би Суд вршио јурисдикцију у односу на злочин агресије тиче се односа између Суда и Савета безбедности који је, према Повељи, надлежан да утврди постојање агресије у конкретним случајевима. У Припремном комитету Римске конференције истакнуто је да Савет безбедности има, према Повељи, искључиво право да утврди да ли један акт представља агресију, што би имало за последицу условљавање надлежности Суда претходном квалификацијом извесног акта као агресије од стране Савета безбедности. [9] Успостављање овакве везе између Суда и Савета безбедности лишено је правне логике. Надлежност Савета безбедности да утврди агресију је једна ствар, а надлежност Суда за утврђивање индивидуалне кривичне одговорности за агресију је друга ствар. Овлашћења једног политичког органа да у материји кривичне одговорности даје претходну и примарну квалификацију акта представља ограничење функције Суда и повреда принципа *nullum crimen sine lege*.²⁹

Агресија се разликује од других злочина као што је нпр. геноцид, злочин против човечности и ратни злочин, првенствено због тога што се њено постојање везује за одговорност државе због кршења забране аката агресије. Злочин агресије могуће је извршити само у име државе и само као део државне политике. Његов учинилац може бити само лице које у држави доноси одлуке на највишем политичком и војном нивоу. Због тога се често у литератури овај злочин назива „злочином лидера” (*leadership crime*).

Упркос евидентном напретку у инкриминацији злочина агресије на међународном нивоу, све до недавне прве ревизионе конференције Римског статута, дефиниција злочина агресије није постојала. На доктринарном нивоу, мишљења о томе да ли агресија представља злочин по међународном праву, који повлачи индивидуалну кривичну одговорност, била су веома подељена. Тако су, на пример, Басјуни и Ференц сматрали да се тешко може тврдити да је агресија представљала злочин било по међународном обичајном, било по међународном уговорном праву. Ослањајући се на статуте нирнбершког и токијског војног трибунала, већина аутора сма-

²⁷ Члан 5(2) Статута Међународног кривичног суда.

²⁸ ICJ Reports 1986, par. 195.

²⁹ Крећа М. *op. cit.* стр. 666.

трала је да је агресорски рат злочин инкриминисан међународним обичајним правом, док је мањи број сматрао да су и нижи акти агресије имали такав статус. [11]

Приликом усвајања Римског статута, компромис о дефиницији злочина агресије није постигнут. Историјски преокрет постигнут је на првој Ревизионој конференцији Римског статута у Кампали, на којој је консензусом свих држава чланица усвојена резолуција којом се Римски статут у форми амандмана допуњује дефиницијом злочина агресије и пратећим институтима. Међутим, успостављање надлежности Међународног кривичног суда у односу на овај злочин одгођено је за 2017. годину. У сваком случају, треба нагласити да Међународни кривични суд неће бити надлежан да води поступке против држава које нису странке Римског статута, као што су нпр. САД, Русија и Кина. Овај суд моћи ће да води само поступке за злочине агресије који су извршени годину дана после ратификације амандмана о агресији, што значи да неће имати надлежност над свим старим случајевима, укључујући и НАТО бомбардовање територије СР Југославије.³⁰

Агресија земаља НАТО-а на СР Југославију отпочела је 24. марта 1999. године, беспштедним бомбардовањем и трајала је пуних 78 дана са катастрофалним последицама. Ваздушни рат против Југославије представља школски пример агресије. У својој бити у питању је само једна епизода америчке експанзије према Истоку и обезбеђењу њене доминантне геостратешке позиције на путу према изворима нафте у кавкаском региону. Рат је имао и једну додатну функцију – да пред светом манифестује моћ САД и потврди њену лидерску улогу. Према налазима америчких аналитичара рат је био контрапродуктиван са становишта дугорочне политике САД; изазвао је хуманитарну катастрофу, дестабилизовао цео регион Балкана и дефинитивно поткопао темеље и ауторитет Уједињених нација.³¹

Треба напоменути да нити Међународни трибунал за бившу Југославију, нити Међународни кривични суд за Руанду или Специјални суд за Сијера Леоне нема јурисдикцију над агресијом. За агресију се каже да је у надлежности суда према члану 5 (1). Међутим, оно што члан 5 (1) пружа, други члан 5(2) у суштини негира, изјављујући да Међународни кривични суд не може вршити своју надлежност над агресијом све док се дефиниција не укључи у Статут компликованим поступком амандмана. Као што је речено, ревизиона конференција у Кампали (Уганда) размотрила је ово питање 2010. године. [14]

Предлози за елементе овог злочина су следећи:

- 1) планирање, припремање, подстрекавање или извршење акта агресије;
- 2) починилац је особа која је у позицији да врши контролу или усмерава политичку или војну акцију државе која је починила акт агресије;
- 3) акт агресије представља употребу оружане силе од стране једне државе против суверенитета, територијалног интегритета или политичке независности друге државе или на било који други начин који није у складу са Повељом УН.;
- 4) починилац је био свестан чињеничних околности успостављања недозвољености употребе оружане силе од стране државе противно Повељи УН;
- 5) акт агресије по свом карактеру, озбиљности и обиму представља озбиљно кршење Повеље УН;

³⁰ Деган В.Ђ., Павишић Б., Беширевић В, *op. cit.* стр. 194-196.

³¹ Аврамов С., Крећа М. *op. cit.* стр. 606.

б) починилац је био свестан чињеничних околности које су довеле то таквог озбиљног кршења Повеље УН.

Неки аспекти ове дефиниције, нпр. да починилац мора бити у високом положају лидерства, релативно су неспорни. Међутим, други, попут питања који обим представља очигледно кршење Повеље УН, предмет су дубоких подела. Осим тога, предуслови за успостављање надлежности остају веома спорни, а мало је вероватно да ће лако доћи до договора.³²

Сагласно ставу 1. члана 8 Статута, злочин агресије може да почини лице које је у положају да ефективно врши контролу или да управља политичком или војном акцијом државе, која по својој природи, тежини и обиму чини очигледно кршење Повеље УН. Иако се кривичноправна дефиниција агресије ослања на међународноправну из 1974. године, у погледу дефинисања конкретних облика агресије постоји разлика.

Резолуција Генералне скупштине 3314 наводи поједине облике агресије примерично и оставља могућност да се и други акти квалификују као агресија. То није случај са кривичноправном дефиницијом агресије. Ипак, Међународни кривични суд ће одредити да ли је набрајање конкретних видова агресије у кривичноправној дефиницији учињено таксативно или примерично. [15]

Дефиниција је критикована зато што за агресију чини одговорним само оне на водећим положајима, а не и обичне војнике, као и због коришћења нејасних квалификатива као што су „природа, тежина и обим” акта, као и „очигледност” кршења Повеље УН. Одредницама „природа, тежина и обим” намеравало се да се из дефиниције злочина агресије искључе гранични оружани инциденти. Термин „очигледно кршење” је изабран пошто су одбачени термини као што су нпр. „флагрантно кршење”. Одговорна су лица која су била у положају да ефективно врше контролу над или да управљају политичким и војним активностима државе. Више лица могу, дакле, да буду одговорна. Одредба је тако формулисана да повлачи одговорност не само оних лица у политичким и војним органима државе која су донели такву одлуку, већ и одговорност лица у тим органима која су могла, на основу својих службених овлашћења, да спрече доношење такве одлуке, а то нису учинили.³³

Закључак

Може се закључити да је агресија међународно кривично дело, злочин против мира који повлачи међународну одговорност. Треба напоменути да је класично међународно право сматрало агресију, тј. агресивни рат, легитимним актом. Правила ратовања у време Хашких конвенција дефинисана су на утилитаристичкој и, у одређеној мери, на хуманистичкој основи. Политичке околности биле су у то време такве да је агресивни рат сматран елементом суверености државе. Модерно међународно право агресију сматра недозвољеним актом. Резолуцијом Генералне скуп-

³² Evans M. *International Law*, 3rd edition, Oxford University Press, New York, 2010, стр. 764. и 765.

³³ Етински Р. *Међународно јавно право*, Јавно предузеће Службени гласник, Правни факултет Универзитета у Новом Сад, Нови Сад, 2010. стр. 359. и 360.

штине из 1974. године дефинисана је агресија, а агресорски рат проглашен је међународним злочином. Агресијом се сматра и свака војна окупација, макар привремена, која проистекне из инвазије или напада оружаних снага једне државе на територију друге државе. Акт агресије повлачи међународну одговорност државе агресора. Та држава биће одговорна за агресију у њеном основном виду (инвазија или напад), а такође и за успостављање војне окупације на заузетој територији. То представља важну новину у односу на класично међународно право које је нападачки рат сматрао дозвољеним актом.

У систему УН, који је конституисан после Другог светског рата, нарочито према Повељи УН агресивни рат практично је стављен ван закона. Он је проглашен злочином против мира. Не постоји никакво оправдање за акте оружане агресије, без обзира на политичке, економске, војне или друге разлоге. Употреба силе супротно Повељи УН од стране државе која прва прибегне оружаном сили сматра се довољним доказом о постојању акта агресије. Савет безбедности има дискреционо право да, сходно Повељи, процени да ли се у конкретном случају један оружани акт може прогласити агресијом. Савет безбедности је овлашћен да неки оружани акт не прогласи агресорским ако процени да у њему недостаје субјективни елемент, тј. ако процени да није довољно опасан за међународни мир и безбедност. У сваком случају, он утврђује да ли постоји угрожавање мира или акт агресије. Сходно томе, може одлучити какве ће мере предузети. Очигледно је да модерно међународно право третира агресију, као и инвазију и окупацију забрањеним актима који су супротни, пре свега, Повељи УН и систему колективне безбедности који је на основу ње успостављен после Другог светског рата. Сам чин агресије проглашен је међународним злочином који повлачи одговорност државе, тј. њених највиших државних функционера. Таква држава је одговорна за сам акт агресије који се врши путем оружаног напада или инвазије. Међутим, без обзира на то што је агресија проглашена међународним злочином, то не значи да је ишчезла из данашње праксе држава. Увек постоји реална могућност да нека држава предузме акт агресије, односно оружани напад на другу државу. Држава нападач биће првенствено одговорна за напад или инвазију на другу државу. Постојање агресије првенствено се везује за одговорност државе због кршења забране аката агресије. Дакле, агресију је могуће извести само у име државе као саставни део политике државе. Извршилац агресије може бити само особа на највишој хијерархијској лествици, која стварно доноси одлуке од највећег политичког и економског значаја. Коначно, дефиниција агресије ушла је у Римски статут Међународног кривичног суда. Према дотичном Статуту, агресију може извршити лице које је у позицији да ефективно врши контролу или да управља војним или политичком акцијом државе која представља очигледно кршење Повеље УН. Акт агресије дефинисан је као коришћење војне силе од стране државе против суверенитета, територијалног интегритета или политичке независности друге државе, или на било који други начин који није у складу са Повељом УН. За разлику од кривичноправне дефиниције агресије, међународноправна дефиниција из 1974. године наводи поједине облике агресије и оставља могућност да се и други акти квалификују као агресија, што у крајњој линији процењује Савет безбедности УН.

Литература

- [1] Вучинић З.: *Војни савези од Свете Алијансе до НАТО*, Новинско-издавачка установа „Војска”, Београд, 1996.
- [2] Neff S.: *War and the law of nations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
- [3] Degan V. Ђ.: “Odgovornost za zločin agresije u svim njezinim vidovima”, *Rad Hrvat. Akad. Znan. Umjet. Razred društ.v.znan.* 48=510, Zagreb, 2011. стр.233-289.
- [4] Сукијасовић М.: *Појам агресије у међународном праву*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1967.
- [5] Вучинић З.: *Међународно ратно и хуманитарно право*, Јавно предузеће “Службени гласник”, Београд, 2006.
- [6] Касезе А.: *Међународно кривично право*, Dosije, Beograd, 2005.
- [7] *Војна енциклопедија*, Том I, Војноиздавачки завод, Београд, 1970.
- [8] Аврамов С. Крећа М.: *Међународно јавно право*, Правни факултет у Београду, Јавно предузеће “Службени гласник”, Београд, 2009.
- [9] Крећа М.: *Међународно јавно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2011.
- [10] Шкулић М.: *Међународни кривични суд*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2005.
- [11] Degan V. Ђ. Pavišić B. Beširević V.: *Међународно транснционално и кривично право*, Правни факултет Универзитета Union, Službeni glasnik, Beograd, 2011.
- [12] *Међународни уговори Краљевине Југославије*, свезак 6, Београд, 1934.
- [13] Shaw M.N.: *International law*, 6th edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
- [14] Evans M.: *International law*, 3th edition, Oxford University Press, New York, 2010.
- [15] Етински Р.: *Међународно јавно право*, Јавно предузеће “Службени гласник”, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 2010.